

(...mai i te whārangi o tua ake)

Arā kē ngā kaupapa ka taea noa ihotia ki te reo Māori, engari inā hurihia ana ki te reo Pākehā, e kāre, mōumou kē ēnā whakaaro; kua memeha noa iho i te rawekehanga. Ko te reo o te whaikōrero, o te karanga tēnā, ko te reo o ngā mōteatea tēnā, ko te reo o te kōrero paki tēnā, ko te reo o te kāuta tēnā. Ā, he whērā anō hoki te noho mai o ētahi kaupapa kōrero ki te reo Pākehā. Tērā ētahi kaupapa kua noho tangata whenua kē ki tērā o ngā reo, ā, mēnā ka tahuri te tangata ki te whakawhiti i aua kōrero ki te reo Māori, he hinengaro whiri tāna kai, ka mutu, inā oti ana tana whakamāori, ka noho manene tonu taua whakaaro, ahakoa kua kākahuria ki ōna kupu Māori.

Ka hihiri ake anō te pātai, he aha rā tātou e hakahaka nei me te tohutohu i ngā whakahaere Pākehā kia whakamāorihia te nuinga o ā rātou kōrero, ahakoa pēhea te rerekē o aua kōrero? Kei kīa e te kore mōhio he hauā tō tātou reo? Ko tātou kē e mōhio ana he reo rangatira tō tātou, kia kaua nei tātou e waiho mā pōhēhē, mā whakaparahako rānei tēnei whakapono e haukuru, e tīhaehae.

Atu i te whakapono ōku he mana motuhake tō te reo Māori, ā, i runga i tēnei me waiho kia motuhake ngā wāhi e kōrerohia ai tēnei o ngā reo, arā anō tētahi take e kī nei tōku ngākau me mutu tā tātou whakamahi i te reo Māori kia noho tahi ki te reo Pākehā. E whakapae ana au, ki te whakamahia ēnei reo kia piri pāua, tētahi ki tētahi, i ngā ara kūiti o te ao hou, taihoa kua hēmanawa noa iho tētahi. Me taku mōhio ko te reo Māori tērā ka mate i tēnei noho kōpāpā, kaua te reo Pākehā. Kua waia kē hoki te reo Pākehā ki ōna ara kōpikopiko. Engari anō te reo Māori, ko te uma kē o Papatūānuku, ko ngā raorao rānei o wairua māhorahora ngā wāhi e rere angiangi ai te reo Māori.

Ko tētahi kē hoki o ngā kaupapa e kōkiri nuitia ana i tēnei wā, kia nui ake te reo Māori i ngā tari kāwanatanga me ētahi atu whakahaere aro nui ki te mātinitini. Ko te pito whakarunga o tōku puku e mea ana āe, tērā pea he whai tikanga anō tēnei kōkiri, i te mea me roraha tonu te kōkiri e ora ai tō tātou reo i te mate. Engari kei paku raro ake i tēnei e mea mai ana kei te hē pea tēnei whana.

Ko te whakahau kia kōrerohia te reo Māori ahakoa te wāhi, ahakoa te kaupapa, ko te manawa rere pea tōna rite. I tēnei, ka hua ake te whakaaro, ākene ko te kawau mārō kē te tauira hei whai atu mā tātou. He momo kōkiri anō hoki te kawau mārō, pēnei i te manawa rere, engari me tiki atu ko te āhua o te waka hei whakaahua i a ia - he ihu tōna, me kī, ā, ka riro mā te ihu e wāwāhi ngā ngaru, kaua te takere o te waka. He whēnei anō te āhua o te kawau mārō i roto i te whawhai. He pai ake tēnei momo kōkiri i te waiho kia raha, kia whānui te neke whakamua, kei tere pau ō tātou hau.

Arā anō tētahi whakaaro me āta tirotiro, ko tēnei: e whakapono ana ētahi o tātou ki te tuhia he kōrero ki te reo Māori, ahakoa pēhea tō whiri haere i ngā kupu, i ngā whakaaro, ka mau tonu te wairua Māori - me pēhea kē hoki e ngaro ai mēnā e Māori ana ngā kupu? Ko au anō tētahi e tautoko ana i tēnei i ngā tau o mua atu, engari i ēnei marama nei, kua āhua tītakataka nei ōku whakaaro. Kua āhua rangirua i te mea kua kite au i te mahi a te kōrero āhua whēnei nā:

- i) Ka homai ia i tētahi awhi nui, nā te mea i tino teitei te pai o taku mahi.*
- ii) I te wā he tamaiti ahau, i ako au he maha ngā rerekētanga i waenganui i te ngārara me te pūngāwerewere.*
- iii) Kua haere mai ia ki waho i te Whare Wānanga.*